

**Profesionālā bakalaura studiju
programma „Skolotājs” 42141
studiju atbalsta materiāli**

studiju kursā “BAKALAURA DARBS”:

**Bakalaura darba izstrāde I 3 ECTS un
Bakalaura darba izstrāde II 12 ECTS**

Satura rādītājs

Ievads. Profesionālā bakalaura studiju programma „Skolotājs”	3
1. PBSP „Skolotājs” bakalaura darba izstrādes process	5
2. PBSP „Skolotājs” bakalaura darba iesniegšanas process	7
3. PBSP „Skolotājs” bakalaura darba aizstāvēšanas un vērtēšanas process	7
4. Ieteikumi PBSP „Skolotājs” bakalaura darba izstrādei	9
4. Bakalaura darba – pētījuma struktūra un vērtēšanas kritēriji	14
5. Bakalaura darba – skolotāja pieredzes darba struktūra un vērtēšanas kritēriji	15
6. Bakalaura darba tehniskais noformējums	20
7. Vadlīnijas avotu noformēšanai APA stils	22
Bibliogrāfija	26
1. pielikums	27
Bakalaura darba pieteikuma veidlapa	27
2. pielikums	28
Bakalaura darba titullapa	28
3. pielikums	29
Satura rādītājs bakalaura darbam – pētījumam	29
4. pielikums	30
Satura rādītājs bakalaura darbam – skolotāja pieredzes darbam	30
5. pielikums	32
Dokumentārā lapa	32
6. pielikums	33
Tabulu un attēlu paraugi un iesaistīšana tekstā	33
7. pielikums	34
Attēlu paraugi	34
8. pielikums	35
Recenzijas veidlapa	35
9.pielikums	37
Bakalaura darba prezentācijas vērtēšanas kritēriji	37
10.pielikums	38
Pētījuma ētikas apspriešanas vadlīnijas	38

Ievads. Profesionālā bakalaura studiju programma „Skolotājs”

Latvijas Universitātes profesionālā bakalaura studiju programmas „Skolotājs” mērķis ir nodrošināt vietējā un starptautiskā līmenī konkurētspējīgas profesionālā bakalaura studijas pedagogu izglītībā, sekmējot skolotāja vispārējās un profesionālās kompetences attīstību atbilstīgi profesijas standartam „Skolotājs” studējošā izvēlētajās mācību jomās.

Profesionālā bakalaura studiju programmai “Skolotājs” ir 32 apakšprogrammas – piecās mācību jomās: Dabaszinātnes, Matemātika, Sociālā un pilsoniskā, Tehnoloģijas, Valodas. Jomu apakšprogrammās studenti var apgūt viena vai vairāku mācību priekšmetu saturu un metodiku.

Studējot programmā, studentiem ir iespējas:

1. attīstīt skolotāja profesionālo kompetenci vietējā un starptautiskā līmenī konkurētspējīgas pedagoģiskās darbības veikšanai izvēlētajās mācību jomās un izglītības programmu īstenošanai atbilstoši darba tirgus prasībām;
2. integrēt izglītības zinātņu un mācību jomu saturu praksē;
3. iesaistīties lietišķajā pētniecībā, veidojot pamatu turpmākām studijām maģistrantūras studiju programmās Latvijā un ārzemēs;
4. pilnveidot atbildīgu, pastāvīgu un patstāvīgu profesionālo meistarību;
5. personības tālākai izaugsmei.

Bakalaura darbs veido studiju programmas noslēdzošo daļu. Tā mērķis – demonstrēt savu skolotāja profesionālo kompetenci, veicot un aizstāvēt patstāvīgu pētījumu mācību priekšmeta saturā un metodikā, vai jebkurā citā ar skolotāja darbību saistītā aspektā. Studenti var izvēlēties arī bakalaura darba – skolotāja pieredzes darba izstrādi, kas ieteicams studējošajiem, kuri jau ir izstrādājuši bakalaura darbu iepriekšējās studijās un kam ir pieredze skolotāja darbā, un kas strādā izglītības iestādē. Bakalaura darbā kā pētījumā studenti apliecina savu skolotāja profesionālo kompetenci, veicot patstāvīgu pētījumu mācību priekšmeta saturā un metodikā, kā arī risinot klases darba vadības jautājumus. Bakalaura darbā kā skolotāja pieredzes darbā studenti apliecina prasmi veikt patstāvīgu profesionālo darbību. Studenti apkopo, analizē un ar pierādījumiem demonstrē savas profesionālās darbības kompetences pilnveidi. Rezultātam jāliecina par izvērtētu pedagoģisko pieredzi, apkopotām studiju procesā iegūtajām zināšanām un izvirzītiem mērķiem savai turpmākai pašvirzītai profesionālajai pilnveidei.

Bakalaura darbā studenti:

1. Demonstrē zināšanas par sava mācību priekšmeta specifiku, mērķiem, metodēm un sasniedzamajiem rezultātiem un izglītojamo attīstības un mācību vajadzībām;
2. Apliecina teorētiskās zināšanas nepieciešamo materiālu ieguvē, datu apstrādē, rezultātu interpretēšanā un apspriešanā.
3. Izstrādā, aprobē un izvērtē zinātniski pamatotus un praktiski izmantojamus mācību materiālus atbilstoši sava mācību priekšmeta specifikai.
4. Apkopo, analizē un ar pierādījumiem demonstrē savas profesionālās darbības kompetences pilnveidi.

Salīdzinot bakalaura darbu – pētījumu un bakalaura darbu – skolotāja pieredzes darbu, kopīgais abiem ir:

1. Anotācijas (IMRAD: Ievads, metodes, rezultāts/i, diskusija).
2. Satura rādītājs.
3. Ievads (vispārējā informācija; problēma, tās aktualitāte un diskusija; mērķis un uzdevumi (loģiski soļi mērķa sasniegšanai); pētījuma jautājumi; pētījuma metode; datu vākšanas metodes; nodaļu apraksts).
4. Literatūras saraksts.
5. Dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu.
6. Noformējuma prasības.
7. Akadēmiskā valoda.
8. Piedāvāts risinājums problēmai konkrētā praksē.

Darbi atšķiras (skat. 1. tabulu):

1. tabula. Atšķirības starp bakalaura darbu – pētījumu un bakalaura darbu – skolotāja pieredzes darbu

Bakalaura darbs – pētījums	Bakalaura darbs – skolotāja pieredzes darbs
<ul style="list-style-type: none"> • Teorētiskā daļa – literatūras apskats, diskusija, autora viedoklis (20–25 lpp.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Teorētiskais un praktiskais pamatojums – literatūras pārskats un reālās situācijas raksturojums (10 – 12 lpp.)
<ul style="list-style-type: none"> • Pētījuma daļa (20–25 lpp.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pierādījumi plānošanai, organizēšanai, izvērtēšanai un

<ul style="list-style-type: none"> • Pētījuma struktūra, pētījuma grupa, posmi, metodes • Datu apraksts un analīze 	<p>dalīšanās profesionālajā pieredzē (35–45 lpp.)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Datu interpretācija un izvērtējums 	<ul style="list-style-type: none"> • Pašizvērtējums (pievienoto pierādījumu pamatojums) (4–8 lpp.)
<ul style="list-style-type: none"> • Nobeigums (kas tika izdarīts un galvenie rezultāti) un tēzes (galvenās atziņas) 	<ul style="list-style-type: none"> • Secinājumi (sava veiktā darba pašnovērtējums mācību procesa plānošanā, organizēšanā, izvērtēšanā un dalīšanās profesionālajā pieredzē)
<ul style="list-style-type: none"> • Kopējais lappušu skaits (50–65 lpp) un pielikums 	<ul style="list-style-type: none"> • Kopējais lappušu skaits (60–80 lpp), iespējams pielikums

Bakalaura darba izstrāde notiek atbilstīgi studiju programmas apstiprinātajai kārtībai.

1. PBSP „Skolotājs” bakalaura darba izstrādes process

Bakalaura studiju un skolotāja kvalifikācijas ieguves noslēdzošās daļas darbs ir Bakalaura darbs 15 kredītpunktu apjomā, kas studiju semestros dalās Bakalaura darba izstrāde I 3 ECTS un Bakalaura darba izstrāde II 12 ECTS.

Kursā **Bakalaura darba izstrāde I 3 ECTS** tiek plānotas 10 stundas semināriem, ko vada kursa docētājs.

Termiņi bakalaura darba izstrādē:

Tematu izvēle – 1. seminārā un mēneša laikā no kursa sākuma.

Students izvēlas bakalaura darba vadītāju 2. seminārā. Aizpilda **iesniegumu**, kurā norādīts **bakalaura darba temats, darba vadītājs/ -a** (vadītāja piekrišanu apliecina viņa paraksts uz studenta iesnieguma. Iesnieguma veidlapa atrodama kursa Bakalaura darba izstrāde I e-studijās www.lu.lv. (skat. 1.pielikumu).

Tematu un vadītāju apstiprināšana – divu mēnešu laikā no kursa sākuma.

Pētījuma programmas saskaņošana ar darba zinātnisko vadītāju – 3.seminārā.

Pētījuma programmas iesniegšana kursa docētājam – 4. seminārā.

Pētījuma programmas aizstāvēšana – 5. seminārā.

Studiju kursa **Bakalaura darba izstrāde I** vērtējums veidojas, summējot dažādus starppārbaudījumus visa kursa norises laikā. Noslēguma pārbaudījumu studenti drīkst kārtot tikai tad, ja nokārtoti visi starppārbaudījumi.

Starppārbaudījumi:

1. aktualitātes izstrāde 10 %
2. ievada melnraksta izstrāde 10 %
3. ievada un teorijas prezentācija 30 %

Noslēguma pārbaudījums:

Eksāmens – Vērtējums par bakalaura darba ievadu un teoriju 50 %

Bakalaura darba izstrāde ir saistīta ar studiju kursu **Skolotāja prakse V**, kura apjoms ir 4 kredītpunkti un kura laikā studenti pilnveido izvēlētas/o jomas/u specializācijas/u mācību priekšmeta/u skolotāja profesionālo kompetenci mācību priekšmeta mācīšanai optimālajā un augstākajā līmenī un attīsta skolotāja pētniecisko kompetenci.

Praksei ir paredzētas 160 stundas, no kurām 10 stundas PLK studijās (8 stundas NLK studijās) – ievadsemināram, 2 semināru nodarbībām un noslēguma semināram, kas notiek LU, bet patstāvīgajam darbam – 150 stundas PLK studijās un 152 stundas NLK studijās. Šajā laikā students sagatavo, vada un izvērtē mācību procesu klasē vidējās izglītības posmā un veic bakalaura darba pētījumu.

Bakalaura darba pētījums nav ierobežots šī studiju kursa Skolotāja prakse V ietvaros; tam ir paredzēti studiju kursa Bakalaura darba izstrāde II 12 ECTS, kas rezultējas 316 studenta patstāvīgā darba stundās plus 4 stundas priekšizstāvēšanai. Šajā studiju kursā students sadarbojas ar sava bakalaura darba vadītāju.

Bakalaura darba izstrāde II 12 ECTS (notiek sadarbībā ar darba vadītāju, saskaņojot pētījuma ētikas jautājumus skat.10. pielikums).

Students turpina sadarbību ar darba vadītāju darba veiksmīgai pabeigšanai. 6 nedēļas pirms bakalaura darba aizstāvēšanas apakšprogrammas vadītājs organizē bakalaura darbu priekšizstāvēšanu, kurā piedalās studenti un bakalaura darbu vadītāji. Students sagatavo 7 minūšu prezentāciju un atbild uz klātesošo jautājumiem.

Students iesniedz bakalaura darba melnraksta gala variantu vadītājam 5 nedēļas pirms aizstāvēšanās līdz plkst. 16:00, vērtējumu 10 ballu sistēmā un atzinumu par pielaišanu pie aizstāvēšanas students saņem e-studijās 4 nedēļas līdz aizstāvēšanās dienai.

Vērtējumu kursā **Bakalaura darba izstrāde II** sniedz darba vadītājs pēc vērtēšanas kritērijiem: studenta iniciatīva, sadarbības regularitāte, darba gatavība iesniegšanai 90% un

darba autora ziņojums priekšizstāvēšanā (prezentācijas struktūras loģiskums; prezentācijas vizuālā; tehniskā kvalitāte) 10 %.

Darba nosaukums var tikt mainīts ne vēlāk kā 4 nedēļas pirms darba nodošanas, lai varētu izveidot "Dekāna norādījumu par gala pārbaudījumu". Nosaukuma maiņas gadījumā bakalaura darba temata pēdējo pareizo nosaukumu (latviešu un angļu valodā), bakalaura darba vadītāja vārdu un uzvārdu iesniedz fakultātes dekāna pilnvarotajai personai, kas LU PPMF ir konkrētās studiju programmas metodiķe, vai nomaina LUISā, ja tas ir iespējams.

2. PBSP „Skolotājs” bakalaura darba iesniegšanas process

Pēc noteiktā laika un bez parakstiem bakalaura darbs pieņemts netiek.

Bakalaura darbu students **iesniedz** dekāna noteiktajos termiņos, bet **ne vēlāk kā 11 dienas pirms darba aizstāvēšanas dienas, atverot** vietni <https://estudijas.lu.lv/>, pieslēdzoties ar savu LU lietotājvārdu un paroli. Zem saites "Mani kursi" izvēlas kursu "Noslēguma darbi 202X./202Y. studiju gads", kur gadi atbilst pašreizējam mācību gadam (skat. Detalizētu informāciju Noslēgumu darbu iesniegšanas pamācība studentam). (file:///C:/Users/Indra/Documents/2020%20programma/Studiju%20darbi/BA23/Noslegumu_darbu_iesniegšanas_pamaciba_studentam_15.11.2023_v4.pdf).

Pēc apstiprināšanas Bakalaura darbu elektroniskās versijas ir pieejamas to vadītājiem, recenzentiem, ko nosaka apakšprogrammas vadītājs, un Valsts pārbaudījumu komisijai. Visiem bakalaura darbiem pirms aizstāvēšanas veic plaģiāta kontroli ar Vienotās datorizētās plaģiāta kontroles sistēmas palīdzību. Noslēguma darba aizstāvēšanas protokolā LUIS atļauts iekļaut tikai to darbu aizstāvēšanu, kam ir veikta plaģiāta kontrole. Šīs prasības izpildi kontrolē LUIS. (LU 26.02.2015. rīkojuma Nr. 1/69 redakcijā).

3. PBSP „Skolotājs” bakalaura darba aizstāvēšanas un vērtēšanas process

Bakalaura darba aizstāvēšana notiek LU Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātē. Pirms

aizstāvēšanas sākuma aizstāvēšanas telpas datorā jāievieto sava prezentācija. Aizstāvēšana notiek alfabētiskā secībā.

Katram studentam bakalaura darba aizstāvēšanai atvēlētas 20–25 min. (1/2 akadēmiskā stunda), no kurām 7 minūtes atvēlētas bakalaura darba prezentācijai.

Bakalaura darba 7 minūšu prezentācijai ieteicams sagatavot ne vairāk kā 12 slaidus, kur pirmajā slaidā ir darba nosaukums, otrajā – darba mērķis, pētījuma veids un pētījuma bāze; nākamajos slaidos – katrā pa vienam ir darba uzdevumi un pierādījums vai apkopojums uzdevuma izpildei, ne vairāk kā divi slaidi ar galvenajiem secinājumiem. Ja pētījums ir ticis prezentēts vai aprobēts kādā vietēja vai starptautiska mēroga pasākumā, pievieno slaidu ar šo informāciju. Slaida noformējumā jāievēro princips: maksimums 5 vārdi un 7 rindas vienā slaidā. Bakalaura darba prezentācijas tiek vērtētas pēc šādiem kritērijiem: (skat. 9.pielikumu).

- Prezentācijas struktūras loģiskums un saturs, vai tiek sniegta pietiekama informācija par pētījumu;
- Prezentācijas vizuālā kvalitāte;
- Prezentēšanas kultūra, prasmes, valoda;
- Pētījuma praktiskā nozīmība un izmantošanas iespējas, novitāte, ieguldījums izglītības zinātnēs: darbs prezentēts vai aprobēts kādā vietēja vai starptautiska mēroga pasākumā;
- Atbildes uz jautājumiem.

Bakalaura darba aizstāvēšana notiek Valsts pārbaudījumu komisijas atklātā sēdē. Ja bakalaura darba vadītājs vai recenzents ir Valsts pārbaudījumu komisijas loceklis, tad laikā, kad tiek aizstāvēts viņa vadītais vai recenzētais bakalaura darbs, piedalās diskusijā, **bet vērtēšanā nepiedalās (jo viņa kā darba vadītāja vai recenzenta vērtējums jau tiek ņemts vērā, sniedzot vērtējumu par darbu valsts pārbaudījumu komisijas sekretārei).**

Bakalaura darbu vērtēšana notiek slēgtā Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē pēc visu sēdē paredzēto darbu noklausīšanās. Vērtējumu paziņo studentiem pēc sēdes beigām, nodrošinot vērtējuma konfidencialitāti.

Darba vadītājs un recenzents Bakalaura darba vērtēšanā ņem vērā:

1. Darba kvalitāti (temata aktualitāti, iepriekšējo pētījumu atziņu analīzi, novitāti, empīriskā materiāla izstrādes un aprobācijas analīzes kvalitāti, secinājumu kvalitāti; darba atbilsmi zinātniskās valodas stilam un darba literārās valodas normām). Recenzents Bakalaura darbu izvērtē atbilstoši kritērijiem (skat. 8. pielikumu).

Valsts pārbaudījumu komisija Bakalaura darba vērtēšanā ņem vērā:

1. Darba autora ziņojumu (prezentācijas struktūras loģiskumu; prezentācijas vizuālo, tehnisko kvalitāti; prezentēšanas kultūru, prasmes, valodu; atbildes uz jautājumiem; pētījuma izcilību, aktualitāti, ieguldījumu praksē atbilstoši nozarei).

Bakalaura darbu vērtēšanas kārtība:

$$ATZ = \frac{ATZ_{rec} + ATZ_{vad} + \frac{\sum_{i=1}^n A_i}{n}}{3}$$

kur

ATZ – gala atzīme par bakalaura darbu

ATZ_{rec} – recenzenta atzīme par bakalaura darbu

ATZ_{vad} – vadītāja atzīme par bakalaura darbu

$\sum_{i=1}^n A_i$ - komisijas locekļu atzīmju summa

n – komisijas locekļu skaits (kuri piedalās attiecīgā darba vērtēšanā)

Piezīme. Ja nav recenzenta un/vai vadītāja atzīme, tad kopējā atzīme tiek izlikta no tām atzīmēm, kuras ir pieejamas (protams, atbilstoši koriģējot rēķināšanas formulu)

4. Ieteikumi PBSP „Skolotājs” bakalaura darba izstrādei

Bakalaura darba nosaukums

Bakalaura darba izstrāde sākas ar problēmas identificēšanu izglītībā, ko pētījuma gaitā darba autors/e mēģinās risināt. Tālāk tiek meklēti risinājumi gan teorijā, gan praksē un formulēts bakalaura darba nosaukums. Bakalaura darba nosaukumā jāatspoguļo: problēma, risinājums, sasaiste ar konkrēto kvalifikāciju un pētījuma grupa.

- Piemēram:
- problēma (kas? ko?) ir argumentēšanas prasmes;
 - risinājums (kā?) – diskusijas metode;
 - sasaiste ar kvalifikāciju (kur?) – Latvijas un pasaules vēstures stundas;

- pētījuma grupa (ar ko?) – vidusskolēni.

Bakalaura darba nosaukumu vislabāk formulēt, vispirms minot risinājumu, tad pētījuma grupu, problēmu un vietu vai atbildot uz 4 jautājumiem: Kā? Ar Ko? Ko? Kur?

Piemēram, *Diskusijas metode vidusskolēnu argumentēšanas prasmju attīstībai Latvijas un pasaules vēstures stundās.*

Nosaukums angļu valodā: *Discussion Method to Develop Secondary School Students' Argumentation Skills in the Lessons of Latvian and World History.*

Bakalaura darba nosaukumu tulkojot angļu valodā, visi patstāvīgie vārdi tiek rakstīti ar lielajiem sākuma burtiem, kā arī saikļi, prievārdi un artikuli, ja ir garāki par 5 burtu zīmēm. Bakalaura darba nosaukumā nevajadzētu būt vairāk par 15 vārdiem, nelieto komatus, divdabja teicienus, vārdus: *nozīme, loma, efektivitāte.*

Bakalaura darba temats ir jāsaskaņo ar bakalaura darba vadītāju un jāiesniedz apstiprināšanai apakšprogrammas vadītājam (skat. 1. pielikumu) norādītajā laikā.

Bakalaura darba ievads un zinātniskās kategorijas

Ievadā autors/e iepazīstina ar izvēlēto tēmu, **apraksta problēmu**, par ko būs bakalaura darbs. Ir svarīgi ievērot bakalaura darba nosaukuma robežas un ievadu neveidot plašāku kā darba nosaukumu, kā arī izmantot tos atslēgas vārdus, kas ir bakalaura darba nosaukumā, un jaunus/citus atslēgas vārdus ievadā neizmantot. Atslēgas vārdus un citus galvenos jēdzienus, kas tiks izmantoti bakalaura darbā, ievadā nav jāpaskaidro.

Svarīgākā informācija, kas tiek iekļauta ievadā:

1. izvēlētās tēmas problemātika, aktualitāte, novitāte un nozīmīgums izglītībā Latvijā un pasaulē vēsturiski un mūsdienās;
 - **Pētījuma problēma** (*pretruna, kuru nepieciešams atrisināt*),
 - **Pētījuma aktualitāte** (*zinātniskā, sociālā, praktiskā nepieciešamība veikt šo pētījumu; saista ar izglītības problemātiku*),
2. jau paveiktais izvēlētās tēmas kontekstā Latvijā un pasaulē un risināmo jautājumu loks;
3. tēmas personīgā nozīmība;
4. nozīmīgākie autori/pieejas/teorijas, kas tiks izmantotas (tās var tikai nosaukt);
5. ievadā tiek minētas, izceļot šīs zinātniskās kategorijas:
 - **Bakalaura darba mērķis** (*sasniegtais, kad pētījums būs pabeigts; izpētīt...*) Bakalaura darba mērķi formulē ar darbības vārdu nenoteiksmē, piemēram, izpētīt, noskaidrot,

izzināt, norādot, kādā veidā un pievienojot darba nosaukuma kategorijas, kuras var mainīt vietām vai vēl precizēt. Piemēram,

precizēt vai nu problēmu – argumentēšanas prasmes (pārliecināšanas prasmes vai pārrunu veikšanas prasmes), vai

risinājumu – diskusijas metode (paneļdiskusija), vai

pētāmo grupu – vidusskolēni (10. klase), vai

tēmu (minot konkrētu laika posmu Latvijas un pasaules vēsturē).

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt, kā vidusskolēnu argumentēšanas prasmes var attīstīt, izmantojot paneļdiskusijas 10.klases Latvijas un pasaules vēstures stundās.

- **Bakalaura darba uzdevumi** (*secīgas pētījuma plānošanas un veikšanas darbības, parasti 3-4*) Parasti tie ir no 3 līdz 5 un ir saskaņoti ar izvēlēto pētījuma veidu, tiek rakstīti kā uzskaitījums. Bakalaura darba pirmais uzdevums ir teorētiskās literatūras studēšana (formulēt ar darbības vārdu nenoteiksmē) par pētījuma problēmu (definēt konkrēti) un risinājumu (definēt konkrēti); otrais uzdevums – situācijas (problēmas) izpēte pirms darbības uzsākšanas; trešais – veicamā darbība (risinājums) un ceturtais (izmaiņas problēmā) – savas darbības izvērtējums.

Piemērs,

1. Studēt zinātnisko un metodisko literatūru par argumentēšanas prasmju attīstību un diskusijas metodi;
 2. Izzināt vēstures skolotāju pieredzi diskusijas metožu izmantošanā vēstures stundās;/ vai noteikt skolēnu argumentēšanas prasmju līmeni;
 3. Izplānot un izmēģināt paneļdiskusijas 10.klases Latvijas un pasaules vēstures stundās;
 4. Noskaidrot izmaiņas skolēnu argumentēšanas prasmju attīstībā.
- Bakalaura darbā tiek izvirzīti pētījuma jautājumi vai jautājums (*struktūra: kāds ir, kas, kad, kur, kā, kāpēc*). Ja ir vairāki jautājumi, tad katrs varētu būt par vienu darba nodaļu, kuru izlasot var gūt atbildi uz izvirzīto jautājumu. Piemēram,

Jautājumi:

1. Kā var novērtēt un attīstīt argumentēšanas prasmes?
2. Kādas ir diskusijas metodes izmantošanas iespējas vēstures stundās?
3. Kā mainās 10.klases skolēnu argumentēšanas prasmes, izmantojot paneļdiskusijas metodi Latvijas un pasaules vēstures stundās?

Ja ir viens jautājums, tad tajā ir jāatklājas darba nosaukumam. Piemēram,

Kā mainās vidusskolēnu argumentēšanas prasmes, izmantojot paneldiskusijas 10.klases Latvijas un pasaules vēstures stundās?

- **Bakalaura darba pētījuma veids** (*pētījuma veids īss apraksts*) Bakalaura darba pētījums tiek veidots pēc noteikta pētījuma veida. Bakalaura darbā studenti izvēlas vienu pētījuma veidu. Ieteicamie pētījuma veidi:

Etnogrāfiskais pētījums, ethnography, этнографическое исследование

Aptaujas pētījums, survey, опрос

(Kvazi) Eksperimentālais pētījums, experiment, эксперимент

Darbības pētījums, action research, исследования действия

Gadījuma pētījums, a case study, тематическое исследование

Fenomenoloģiskais pētījums, phenomenology, феноменологическое исследование

- **Pētījuma bāze** (*pētījuma veikšanas vieta, konkretizējot pētījuma dalībniekus un to skaitu*)
- **Datu ieguves metodes** (*instrumenti un paņēmieni datu vākšanai un analīzei*) Bakalaura darbā izmanto vairākas datu ieguves metodes, konkrēti pamatojot to izvēles mērķi.

Ieteicamās datu ieguves metodes:

Intervija, interview, интервью

Anketa, questionnaire, анкета

Novērošana, observation, наблюдение

Refleksija, reflection, рефлексия

Fokusgrupas diskusija, focus group discussion, обсуждение в фокус-группах,

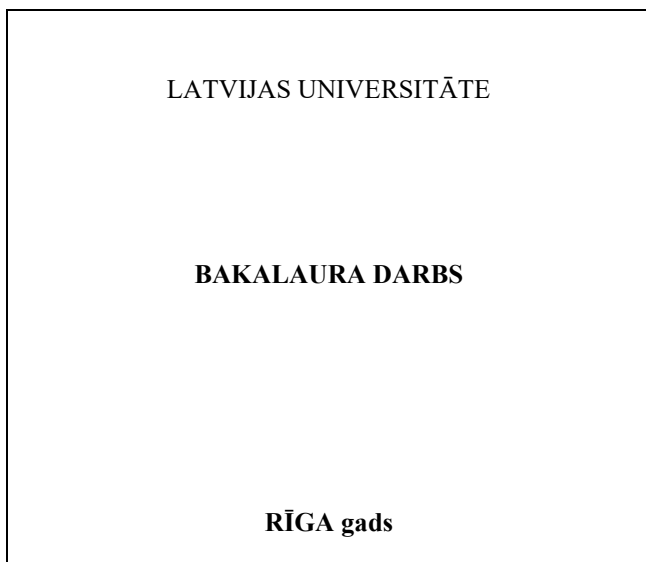
u.c.

- **Darba nodaļu īss apraksts** (*viens teikums par katru lielo nodaļu*).

Bakalaura darba struktūra

Darba struktūru veido: titullapa, anotācijas (latviešu valodā un svešvalodā), satura rādītājs, ievads, nodaļas (teorētisko avotu analīzes daļa aptuveni 25 lpp. un pētījuma daļa aptuveni 25 lpp.), nobeigums, tēzes, literatūras saraksts, dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu un pielikumi. Bakalaura darba apjoms no 50 – 65 lpp. Pielikumi kopējā apjomā neietilpst.

1. Atbilstoši paraugam noformē titulvāku (skat. 1.attēlu) un titullapu (skat 2. pielikumu).

1.att. Bakalaura darba titulvāks

2. Darbā jābūt anotācijai latviešu valodā un angļu valodā. Anotāciju veido pēc IMRAD struktūras: (saīsin. no angļu valodas) ievads, metodes, rezultāts (-i), diskusija). Anotācija atklāj pētāmās problēmas būtību, pētījuma mērķi, pētījuma veidu un datu ieguves metodes un īsi raksturo paveikto un diskusijās par iegūtajiem datiem un rezultātiem secināto. Anotācijas apjoms ne vairāk par 850 rakstu zīmēm, ieskaitot atslēgvārdus un atstarpes (viena lappuse) un *Abstract* (precīzi tulkota anotācija angļu valodā). Anotācijas beigās pievieno atslēgvārdus. Ieteicamais skaits ir no 4 līdz 6 alfabētiskā secībā. Piemēram, argumentēšanas prasmes, diskusijas metode, paneldiskusija, vēstures stundas, vidusskola;

3. Satura rādītājā vispirms iekļauj Saīsinājumu sarakstu, bet, ja tādu nav, sāk ar ievadu, tad visu nodaļu un apakšnodaļu virsrakstus to numerācijas secībā un norāda atbilstošās lappuses numuru. Satura rādītāja nobeigumā norāda izmantotās literatūras un avotu sarakstu. Aiz literatūras un avotu saraksta sākas pielikumi, kurus numurē atsevišķi ar arābu cipariem. Satura rādītāja noformēšanas paraugu skat. 3. pielikumā. Satura rādītājā numurē tikai nodaļas, Ievadam, nobeigumam, literatūras sarakstam, pielikumiem priekšā neliek ciparu.

Satura rādītājā apakšnodaļai ir jābūt vismaz 3 lappuses garai, lai to izceltu satura rādītājā. Ja veido apakšnodaļas, tām ir jābūt vismaz divām (skat. 3. pielikumu).

4. Ievadā raksturo pētāmo problēmu, pamato temata izvēli, tā aktualitāti, izvirza darba mērķi un uzdevumus (loģiski soļi mērķa sasniegšanai), pētījuma jautājumus vai jautājumu, pētījuma veidu un datu ieguves metodes un iezīmē darba struktūru.

5. Bakalaura darba pamatdaļu veido nodaļas ar apakšnodaļām. Tajā veic pētāmās problēmas analīzi, apraksta pētījuma gaitu un analizē iegūtos datus un rezultātus. Katras nodaļas beigās formulē secinājumus.

6. Nobeigumā tiek parādīta bakalaura darba uzdevumu izpilde, atklāts pētāmo problēmu risinājums, minēti pētījuma ierobežojumi un iezīmēti turpmākie pētījuma virzieni.

Tēzes ir galvenās bakalaura darba atziņas, kas tiek izsecināts, veicot teorijas studijas un pētījumu. Parasti raksta vienu tēzi (vienu nodaļas galveno domu vai atziņu) katrai darba nodaļai vai apakšnodaļai (7–12 tēzes). Tas jāraksta kā uzskaitījums.

7. Bakalaura darbā izmantotos literatūras avotus (gan iespiestos, gan tos, kas atrodami interneta resursos) norāda izmantotās literatūras un avotu sarakstā. Kā noteikts Prasībās, bibliogrāfisko atsauču un izmantoto avotu noformēšanu var noteikt fakultāte atbilstoši nozarē pieņemtajam informācijas avotu apraksta standartam. PBSP „Skolotājs” tiek lietots APA stils, skat. Vadlīnijas avotu noformēšanai. Jāievēro tas, ka sarakstā nedrīkst tikt norādīta literatūra un avoti, uz kuriem nav atsauces darbā.

8. Ja ir nepieciešams, bakalaura darbam pievieno pielikumus. Tajos parasti iekļauj dažādu datu ieguves metožu paraugus (anketas, intervijas un vērošanas lapas), ilustrācijas, kartes, izstrādāto stundu konspektus, skolēnu darbu paraugus u.c. materiālus, kas papildina darba pamatnodaļas un uz kuriem ir atsauce darbā. Anketām, intervijām un vērošanas lapām pievieno vienu tukšo formu, vienu aizpildīto formu un datu apkopojumu. Pielikumus noformē atbilstoši paraugam (skat. pielikumus).

9. Bakalaura darbam obligāti pievieno dokumentāro lapu (skat. 4. pielikumu)

4. Bakalaura darba – pētījuma struktūra un vērtēšanas kritēriji

Izstrādājot **bakalaura darbu – pētījumu**, studenti apliecina savu skolotāja profesionālo kompetenci, veicot patstāvīgu pētījumu mācību priekšmeta saturā un metodikā.

Darba struktūru veido: titullapa, anotācijas (latviešu valodā un svešvalodā), satura rādītājs, ievads, nodaļas (teorētiskā daļa aptuveni 20 lpp. un pētījuma daļa aptuveni 20 lpp.), nobeigums, tēzes, literatūras saraksts, dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu un pielikumi.

Bakalaura darba tiek vērtēts atbilstoši izstrādātajiem kritērijiem (skat. 8. pielikumu):

- 1) anotācija (viena lappuse, IMRAD: (saīsin. no angļu valodas) ievads, metodes, rezultāts (-i), diskusija) un *abstract* (precīzi tulkota anotācija angļu valodā);
- 2) ievads: vispārējā informācija; problēma, tās aktualitāte un diskusija; mērķis un uzdevumi (loģiski soļi mērķa sasniegšanai); pētījuma jautājumi (formulējums un atbilstība bakalaura darba nodaļām); pētījuma metodes un pētījuma grupas izvēle; datu vākšanas metožu pamatojums un darba nodaļu apraksts;
- 3) literatūras apskats un analīze: precīzas atsauces, diskusija, autora viedoklis, kas pamatots teorētiskajā analīzē, loģisks izkārtojums un pēctecība;
- 4) pētījums: pētījuma struktūra, pētījuma grupa, posmi un datu vākšanas metodes, datu apraksts un analīze (skaidra, labi pamatota, atbilstošs ilustratīvais materiāls), datu interpretācija un izvērtējums (ticamība, objektivitāte, pietiekams daudzums pierādījumu);
- 5) nobeigums (kas tika izdarīts un galvenie rezultāti) un tēzes (galvenie secinājumi);
- 6) valodas kompetence (skaidrība, stils, terminoloģijas lietojums, vārdu krājums, gramatika, pareizrakstība);
- 7) struktūra: titullapa, anotācijas (latviešu valodā un svešvalodā), saturs, ievads, nodaļas, nobeigums, tēzes, literatūras saraksts (50–65 lpp), dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu un pielikumi;
- 8) literatūras saraksts (apjoms, izmantoto avotu precizitāte un atbilstība);
- 9) pielikumu kvalitāte un to nozīme;
- 10) darba vizuālais un tehniskais noformējums.

5. Bakalaura darba – skolotāja pieredzes darba struktūra un vērtēšanas kritēriji

Izstrādājot **bakalaura darbu – skolotāja pieredzes darbu**, students apliecina prasmi veikt patstāvīgu profesionālo darbību. Students apkopo, analizē un ar pierādījumiem demonstrē savas profesionālās darbības kompetences pilnveidi. Darba struktūra: titullapa, anotācijas (latviešu valodā un svešvalodā), satura rādītājs, ievads, darba nodaļas ar teorētisko un praktisko pamatojumu (10–12 lpp.), pierādījumiem (35–45 lpp.) un pašizvērtējumiem (4–8 lpp.), darba kopējie secinājumi (pašvērtējums), izmantotā literatūra, dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu.

Bakalaura darbu – skolotāja pieredzes darbu veido 4 nodaļas:

- 1) mācību procesa plānošana;
- 2) mācību procesa organizēšana;
- 3) vērtēšana mācību procesā;
- 4) dalīšanās profesionālajā pieredzē.

Katru nodaļu sāk ar teorētisko un praktisko pamatojumu (2–3 lpp.), pēc tam ir pierādījumi par vērtējamajiem rezultātiem (līdz 15 lpp.) un pašizvērtējums (2–3 lpp.). Skolotāja pieredzes darbs parāda, kā students ir pilnveidojis profesionālās darbības kompetenci, apgūstot studiju programmu un strādājot skolā.

Teorētiskais un praktiskais pamatojums (2–3 lpp. katrai nodaļai)

Pirms katra pierādījuma vai pierādījumu grupas tiek ievietots problēmas teorētiskais un praktiskais pamatojums.

Problēmas praktiskais raksturojums – situācijas raksturojums skolā, klasē: tiek sniegta situācijas izpēte skolas un klases līmenī un izvērtēta personīgā pieredze un prasmes.

Problēmas teorētiskais pamatojums: tiek apkopots teorijā izlasītais, pārskata veidā, veicot analīzi, kā tas attiecas uz konkrēto situāciju un kas tiek ņemts vērā praktiskajā darbībā, norādot atsauces uz literatūras avotiem.

Pierādījumi (līdz 15 lpp. katrai nodaļai)

Skolotāja pieredzes darbs parāda, kā students ir pilnveidojis savu profesionālās darbības kompetenci, apgūstot studiju programmu un strādājot skolā.

Katrā nodaļā (mācību procesa plānošana; mācību procesa organizēšana; vērtēšana mācību procesā; dalīšanās profesionālajā pieredzē) ievieto piemērus, materiālus, datus u.c. pierādījumus, kurus students izvēlēties kā apliecinājumu attiecīgās prasmes vērtējamam rezultātam savā darbībā. Katrā prasmju jomā ir divi vērtējamie rezultāti, katram no tiem tiek piedāvāts vismaz viens pierādījums, bet ne vairāk kā trīs pierādījumi, kas vislabāk parāda sasniegumus un izaugsmi attiecīgajā jomā. 2. tabulas labajā pusē minēti piemēri pierādījumiem katrai prasmju jomai.

Students izvēlas tikai tos pierādījumus, kas patiešām raksturo attiecīgo prasmi. Pierādījumus pievieno attiecīgajā nodaļā ieskanētus (piemēram, pārbaudes darbs, vingrinājums, tematiskais plāns u.c.).

2.tabula. Piemēri pierādījumiem katrai prasmju jomai

Bakalaura darba – skolotāja pieredzes darba nodaļas	Piemēri pierādījumiem
<p>1. Mācību procesa plānošana</p> <p><i>Vērtējamais rezultāts:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) prot izveidot ilgtermiņa mācību plānu; 2) prot izveidot stundas plānu <p><i>Mācību mērķi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • prot plānot stundu, izvirzīt mērķus un sasniedzamos rezultātus; • prot izveidot mācību satura tematisko plānu, izmantojot mācību priekšmeta standartu un programmu; • prot izvēlēties mācību mērķiem atbilstošus mācību materiālus un mācību līdzekļus 	<p><i>Kā piemērus izmanto izveidoto tematisko plānu, stundu plānus, mentora vai stundu vērotāja komentārus un analīzi, skolēnu sniegto atgriezenisko saiti, savu pašizvērtējumu u.c.</i></p>
<p>2. Mācību procesa organizēšana</p> <p><i>Vērtējamais rezultāts:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) prot mērķtiecīgi organizēt mācību procesu; 2) prot realizēt plānoto, uzlabojot mācību procesu <p><i>Mācību mērķi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • prot izvēlēties mācību metodes un darba formas atbilstoši: <ol style="list-style-type: none"> a) mācību saturam un mācību mērķiem; b) skolēnu vecumposmam, mācīšanās īpatnībām un mācīšanās pieredzei; c) darbam individuāli, grupā, visai klasei; • pārzina un izmanto savam mācību priekšmetam atbilstošo metodiku; • prot izvēlēties un lietot tehnoloģijas un mācību palīg līdzekļus 	<p><i>Izmanto piemērus par mācību metožu izmantošanas pieredzi, par mācību priekšmeta metodikai atbilstošiem specifiskiem darbiem, uzdevumiem, piemērus ar dažādām vecuma un sagatavotības klasēm u.c.</i></p>
<p>3. Vērtēšana mācību procesā</p> <p><i>Vērtējamais rezultāts:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) prot izvēlēties vērtēšanas formu un instrumentus atbilstoši mācību saturam un plānotajam rezultātam; 	<p><i>Izmanto piemēriem skolēnu darbus, dažādus vērtēšanas darbus un rezultātu analīzi,</i></p>

<p>2) prot apkopot, analizēt un interpretēt skolēnu mācību sasniegumus un rezultātus</p> <p><i>Mācību mērķi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • prot izvērtēt un paskaidrot atšķirības starp dažādiem vērtēšanas mērķiem un rezultātu izmantošanu; • prot izvēlēties mērķim atbilstošus vērtēšanas veidus; • prot izvēlēties vai pats izveidot vērtēšanas instrumentus atbilstoši vērtēšanas mērķim; • prot interpretēt vērtēšanā iegūtos skolēnu rezultātus un, ņemot tos vērā, plānot turpmāko darbību ar klasi kopumā un katru skolēnu individuāli 	<p><i>summatīvās un formatīvās vērtēšanas darbus u.c.</i></p>
<p>4. Dalīšanās profesionālajā pieredzē</p> <p><i>Vērtējamais rezultāts:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) prot izvirzīt mērķus savai profesionālajai pilnveidei; 2) prot izstrādāt, īstenot un reflektēt par darbības plānu mērķu sasniegšanai <p><i>Mācību mērķi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • apzinās sevi skolotāja lomā; • izvirza personiskās izaugsmes mērķus – kas es esmu, ko es gribu un varu; • plāno savu darbību un laiku izvirzīto mērķu sasniegšanai; • efektīvi organizē savu darbu izvirzīto mērķu sasniegšanai; • mācās izprast savu un citu uzvedību un rīcības motīvus 	<p><i>Izmanto piemērus, kas apliecina šo prasmi ne tikai klases, bet arī skolas un ārpusskolas kontekstā</i></p>

Pašizvērtējums (2–3 lpp. katrai nodaļai)

Pašizvērtējumā norāda: kas tas ir par dokumentu, piemēram, pārbaudes darbs; ar kādu mērķi tas tika veidots; kāda bija studenta loma šī pierādījuma tapšanā, piemēram, rakstīja to pats vai arī izvēlējās no kāda avota un aprobēja; kādu prasmi tas apliecina; kādēļ tas ir pierādījums attiecīgajai prasmei un kādēļ šis pierādījums liecina par to, ka šāda prasme tiešām piemīt, kādēļ tas ir labs/izcils darbs. Apraksta, kādi mērķi tika izvirzīti savam skolotāja darbam, risinot problēmu, kā students vērtē šo mērķu sasniegšanu, analizējot, kā pilnveidojusies profesionālās darbības kompetence, un pamatojot savas darbības izvēlēto pieeju (apjoms – līdz 2 A4 lapām).

Darba kopējie secinājumi (pašnovērtējums)

Students novērtē savu darbu katrā no četrām prasmju jomām, izmantojot skalu no 4 līdz 1 (izcili, labi, apmierinoši, vāji) un pamatojot savu pašnovērtējumu, sniedzot atsaucis uz *Skolotāja pieredzes darbā* iekļautajiem pierādījumiem un raksturojot, kā šie pierādījumi demonstrē attiecīgo kompetenci (apjoms – ne vairāk kā 2 A4 lapas par visām četrām prasmju jomām).

Bakalaura darbs – skolotāja pieredzes darbs tiek vērtēts atbilstoši izstrādātajiem kritērijiem (skat. 8. pielikumu):

- 1) anotācija (viena lappuse, IMRAD: (saīsin. no angļu valodas) ievads, metodes, rezultāts (-i), diskusija) un *abstract* (precīzi tulkota anotācija angļu valodā);
- 2) ievads: vispārējā informācija; problēma, tās aktualitāte un diskusija; mērķis un uzdevumi (loģiski soļi mērķa sasniegšanai); pētījuma jautājumi (formulējums un atbilstība bakalaura darba nodaļām); pētījuma metodes un pētījuma grupas izvēle; datu vākšanas metožu pamatojums un darba nodaļu apraksts;
- 3) teorētiskais un praktiskais pamatojums – literatūras pārskats, analīze ar precīzām atsaucēm un reālās situācijas raksturojums (10–12 lpp.);
- 4) pētījuma daļa – pierādījumi mācību procesa plānošanai, organizēšanai, izvērtēšanai un dalīšanās profesionālajā pieredzē, to atbilstība vērtējamajiem rezultātiem (35–45 lpp.) un pašizvērtējums (pievienoto pierādījumu pamatojums) (4–8 lpp.);
- 5) secinājumi (sava veiktā darba pašnovērtējums mācību procesa plānošanā, organizēšanā, izvērtēšanā un dalīšanās profesionālajā pieredzē);
- 6) valodas kompetence (skaidrība, stils, terminoloģijas lietojums, vārdu krājums, gramatika, pareizrakstība);
- 7) struktūra: titullapa, anotācijas (latviešu valodā un svešvalodā), saturs, ievads, nodaļas, secinājumi, literatūras saraksts (60–80 lpp), dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu un pielikumi;
- 8) literatūras saraksts (apjoms, izmantoto avotu precizitāte un atbilstība izvēlētajam darbam);
- 9) pielikumu kvalitāte un to nozīme;
- 10) darba vizuālais un tehniskais noformējums.

6. Bakalaura darba tehniskais noformējums

1. Tehniskās prasības

- burtu lielums ir 12
- ieteicamais burtveidols – *Times New Roman*
- nodaļu virsrakstu burtu lielums – 14 punkti
- katru nodaļu sāk jaunā lappusē. Lappuse nedrīkst beigties ar virsrakstu
- nodaļu virsrakstus raksta ar lielajiem burtiem, bet apakšnodaļu virsrakstus – ar mazajiem burtiem (izņemot pirmo burtu) treknrakstā (*bold*)
- aiz virsraksta punktu neliek
- virsraksta attālums no iepriekšējā un turpmākā teksta ir divas rindstarpas
- teksta rindstarpa – 1,5 (izņemot tabulas, kur teksta vieglākai uztverei ieteicams izmantot rindstarpu 1)
- atkāpes no lapas malām: 30 mm – no kreisās puses, 20 mm – no labās puses un 20 mm – no augšas un apakšas
- jaunu rindkopu sāk ar 1 cm atkāpi
- lappuses numurē apakšā lapas labajā stūrī ar arābu cipariem, sākot ar ievada lappusi, bet numerācija sākas darba titullapas
- teksts jānolīdzina (Ctrl+J)

Katrai tabulai jābūt kārtas numuram un nosaukumam. Tabulas numurē katras nodaļas ietvaros slīprakstā augšējā labajā stūrī virs tabulas. Piemēram, *2.3. tabula* – pirmais skaitlis ir nodaļas numurs, bet otrais – tabulas kārtas numurs šajā nodaļā. Tabulas nosaukumu izvietoj virs tabulas ar 11 punktu burtiem treknrakstā (*bold*).

Jēdziens *attēls (att.)* ietver zīmējumus, fotogrāfijas, shēmas, diagrammas un citas darba ilustrācijas. Zem attēla raksta tā numuru slīprakstā, piemēram, *2.1. att.*, un nosaukumu ar 11 punktu burtiem treknrakstā (*bold*). Attēla kārtas numuru veido nodaļas numurs un attēla kārtas numurs nodaļā. Aiz tabulu un attēlu nosaukumiem punktu neliek (skat. 6. un 7. pielikumu).

2. Atsauču noformēšana

Autora uzvārds ir vienmēr kopā ar gadu.

Pirmo reizi minot autoru, raksta pilnu vārdu un uzvārdu (iekavās slīprakstā uzvārdu oriģinālvalodā, ja tas atšķiras no darba valodas).

Rakstiet formālā valodā – var secināt, tiek uzskatīts...

“es, mēs, jūs” tiek lietots tikai citātos.

Citāta piemērs

Rakstot par projektu darbu pusaudžiem, Lina Galačere (*Gallacher* 2010, 13) uzskata, ka "kopīgi projekti ir skolēnu veidoti žurnāli, sienas izstādes par savu valsti un nākotnes pilsētu dizains".

Pārfrāzējuma piemērs

Skolēnu veidoti žurnāli, skolēnu veidotas izstādes par viņu valsti un nākotnes pilsētu dizainu ir daži pusaudžu grupu darba piemēri (*Gallacher* 2010).

Apkopojuuma/secinājuma piemērs

Lina Galačere (*Gallacher* 2010) arī atbalsta šo pieeju.

Atkārtoti atsaucoties, tikai vārda iniciālis.

L. Galačere (*Gallacher* 2010) arī atbalsta šo pieeju.

3. Izmantotā literatūra un avoti

Jākārto autoru uzvārdu vai iespieddarbu nosaukumu alfabētiskā secībā, avoti jānumurē, vispirms latīņu alfabēts neatkarīgi no valodas, pēc tam kirilica utt.

Avoti jāpieraksta šādi:

autora uzvārds komats vārda iniciāļi punkts iekava atvērta gads iekava aizvērta punkts darba nosaukums slīprakstā/ vai raksta nosaukums punkts rakstu krājuma nosaukums slīprakstā punkts/ izdošanas vieta kols izdevniecība punkts. Rakstam jānorāda lappuses.

Izmantotā literatūra un avoti: darbu un rakstu nosaukumos visi patstāvīgie vārdi angļu valodā jāraksta ar lielajiem sākuma burtiem, palīgvārdi (artikuli, prievārdi un saikļi) tiek rakstīti ar lielajiem sākuma burtiem, ja tie ir 5 zīmes gari.

Piemēram,

1. Balabka, N. (2014). *Skolas pagarinātās dienas grupas darbības kārtība*. Pieejams: [http://www.ulbrokas-](http://www.ulbrokas-sk.lv/uploads/2014/42/1v88ftviazk08cw448gssck808ocwwk4ockgko0gkcgcgsk40g.pdf)

[sk.lv/uploads/2014/42/1v88ftviazk08cw448gssck808ocwwk4ockgko0gkcgcgsk40g.pdf](http://www.ulbrokas-sk.lv/uploads/2014/42/1v88ftviazk08cw448gssck808ocwwk4ockgko0gkcgcgsk40g.pdf)

[Skatīts 2021. gada 9. oktobrī].

2. Gallacher, L. (2010). Project Work with Teenagers. *BBC Teaching English*. Pieejams: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/project-work-teenagers> [Skatīts 2021. gada 5.novembrī].

3. Tomele, G. (2013). Montesori pedagoģija runas un valodas traucējumu korekcijā. *Bērna valodas attīstība un tās traucējumi: problēmas un risinājumi*. Latvijas Logopēdu asociācijas 1. starptautiskās zinātniskās konferences tēžu krājums. Rīga: Latvijas Logopēdu asociācija, 11. lpp.

7. Vadlīnijas avotu noformēšanai APA stils

Teksta citāti: Avoti jādokumentē raksta tekstā, citējot norāda avota autora uzvārdu, gadu un lappusi. Pilnu avotu lasītājs var ieraudzīt literatūras sarakstā

1. Ja autora vārds ir daļa no teikuma formālās struktūras, publicēšanas gads parādās iekavās aiz autora uzvārda. Piemēram: Saulīte (2016) ir atklājusi, ka, lai arī divas nedēļas tika samazināta insulīna deva, kopsummā tam nebija liela nozīme. (**Svarīgi:** *un* tiek lietots, ja vairāku autoru vārdi parādās teikuma formālajā struktūrā).

2. Ja autora vārds nav daļa no teikuma formālās struktūras, gan autora vārds, gan publicēšanas gads parādās iekavās teikuma beigās. Piemēram:

Reviews of research on religion and health have concluded that at least some types of religious behaviors are related to higher levels of physical and mental health (Gartner, Larson, & Allen, 1991; Koenig, 1990; Levin & Vanderpool, 1991; Maton & Pargament, 1987; Paloma & Pendleton, 1991; Payne, Bergin, Bielema, & Jenkins, 1991).

(**Svarīgi:** & tiek lietots, ja iekavās uzskaitīti vairāki autori. Kad iekavās citēti vairāki avoti, tie uzskaitīti alfabēta secībā pēc pirmā autora uzvārda un atdalīti ar semikolu)

3. Ja avotam ir divi autori, vienmēr tiek minēti abi divi.

4. Ja avotam ir 3, 4 vai 5 autori, visi tiek uzskaitīti, kad pirmo reizi avots tiek izmantots. Ja avotu izmanto otrreiz, tiek lietots tikai pirmā autora uzvārds un „et al”. Piemēram:

Reviews of research on religion and health have concluded that at least some types of religious behaviors are related to higher levels of physical and mental health (Payne, Bergin, Bielema, & Jenkins, 2011). Payne et al. (2011) showed that ...

5. Ja avotam ir 6 vai vairāk autori, vienmēr tiek lietots pirmā autora uzvārds un „et al." (ieskaitot jau pirmo reizi)

6. Jāatsaucas tikai uz avotiem, kas patiesi ir izlasīti un izmantoti darbā. Ja ir vajadzība atsaukties uz avotu, kas nav lasīts, izmanto šādu pieraksta veidu (literatūras sarakstā liekot lasīto avotu. Piemēram:

Grayson (kā citēts Murzynski & Degelman, 1996) identified four components of body language that were related to judgments of vulnerability.

7. Lai citētu personīgu komunikāciju (ieskaitot vēstules, e-pastus, telefonintervijas), jābūt iniciāļiem, uzvārdam un cik vien iespējams precīzam datumam. Personīgās informācijas atsauci nav jāliek izmantotās literatūras sarakstā, jo to citiem nebūs iespējams atrast un apskatīties. Tekstu citēt, izmantojot sekojošu paraugu:

Skiners (personīga komunikācija, 12. februāris, Skinner 2013) uzskata, ka ...

8. Citējot interneta resursu, izmantot autors-gads formātu. Ja autors nav norādīts, autora vietā jālieto pirmie vārdi, kas ir nosaukumā. Ja gads nav norādīts, gada vietā lietot „n.d.”. Piemēram: Degelman (2009) summarizes guidelines for the use of APA writing style. Changes in Americans’ views of gender status differences have been documented (*Gender and Society*, n.d.).

9. **Citāti:** Tieši citējot tekstu, vienmēr jānorāda autors, gads un lappuses numurs.

Ja citātā ir mazāk par 40 vārdiem, citāts tiek likts pēdējās un tam jābūt iekļautam teikuma struktūrā. Piemēram:

Patients receiving prayer had “less congestive heart failure, required less diuretic and antibiotic therapy, had fewer episodes of pneumonia, and were less frequently intubated and ventilated” (Byrd 2014: 829) vai latviešu valodā (Byrd 2014, 829).

B. Citāti, kuros ir 40 vārdi vai vairāk, parādās bez pēdējām un atdalīti no pārējā teksta. In block format, with each line indented five spaces from the left margin.

10. **Izmantotā literatūra:** Uz visiem avotiem, kas iekļauti literatūras sarakstā, jābūt atsaucēm tekstā (un visiem avotiem, kas izmantoti tekstā, jābūt pievienotiem literatūras sarakstā)

Lappuses: Izmantotās literatūras saraksts sākas jaunā lapā

Virsraksts: “Izmantotā literatūra” (centrā, uzreiz nākošajā rindā zem galvenes)

Formāts: Literatūras avotus sāk uzskaitīt uzreiz nākošajā rindā pēc virsraksta (with hanging indent), alfabēta secībā, vadoties pēc uzvārda. Lielākajai daļai izmantoto avotu ir šādas sastāvdaļas:

1) **Autors(i):** Autori tiek uzskaitīti tādā pašā secībā, kā tie minēti literatūras avotā, izmantojot uzvārdu un iniciāļus, atdalot autorus ar komatiem. Ja ir astoņi vai vairāk autori, nosaukt pirmos sešus autorus, tad daudzpunkts (...) un tad minēt pēdējo autoru. Ja avotam nav noteikts autors, tad literatūras avots sākas ar raksta virsrakstu, vai dokumentiem atbildīgā iestāde, piem. VISC (2016). Eiropas Sociālā fonda projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” iesniegums. Available at

http://visc.gov.lv/visc/projekti/dokumenti/esf_831/esf_831_apraksts.pdf

OECD (2009). Teaching and Learning International Survey (TALIS) Available at <http://www.oecd.org/education/school/43023606.pdf>

2) **Publicēšanas gads:** iekavās, tūliņ aiz autora uzvārda. Punkts liekams pēc aizvērtām iekavām. Ja nav zināms publikācijas gads, iekavās aiz autora uzvārda rakstīt (n.d.)

- 3) Avota atsauce: ietver nosaukumu, žurnālu, sējumu, lappušu nr. (žurnālu rakstiem) vai nosaukumu, publicēšanas vietu, publicētāju (grāmatām). Slīprakstā rakstāmi grāmatu virsraksti, periodikas nosaukumi, un periodikas sējuma nr.
- 4) Atsauce uz elektroniskiem avotiem: Var ietvert (DOIs – digitālo objektu identifikatorus) vai vienotos resursu vietražus (URLs). DOIs ir unikāli alfanumerāli identifikatori, kas palīdz lietotājam atrast digitālā materiāla avotu. Uzzināt, vai rakstam ir DOI, iespējams <http://www.crossref.org/guestquery/>.

APA-formāta izmantotās literatūras pieraksta piemērs:

<http://psychology.vanguard.edu/wp-content/uploads/2010/12/references.pdf>

Piemēri avotiem

1. Žurnālu raksti, kam ir DOI

Murzynski, J., & Degelman, D. (1996). Body Language of Women and Judgments of Vulnerability to Sexual Assault. *Journal of Applied Social Psychology*, 26, 1617-1626. doi:10.1111/j.1559-1816.1996.tb00088.x

2. Žurnālu raksti bez DOI, iespiestie

Koenig, H. G. (1990). Research on Religion and Mental Health in Later Life: A Review and Commentary. *Journal of Geriatric Psychiatry*, 23, 23-53.

3. Žurnālu raksti bez DOI, skatīti tiešsaistē [Svarīgi: rakstiem, kas skatīti datubāzēs, norādīt žurnāla mājaslapas URL. Datubāzes informācija nav nepieciešama. Nevajag minēt datumu, kad raksts skatīts]

Aldridge, D. (1991). Spirituality, Healing and Medicine. *British Journal of General Practice*, 41, 425-427. Retrieved from <http://www.rcgp.org.uk/publications/bjgp.aspx>

4. Grāmatas

Paloutzian, R. F. (1996). *Invitation to the Psychology of Religion* (2nd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.

5. Neformāli publicēti dokumenti internetā

Degelman, D. (2009). *APA Style Essentials*. Retrieved from http://www.vanguard.edu/faculty/ddegelman/index.aspx?doc_id=796

6. Neformāli publicēti dokumenti internetā (nav norādīts publicēšanas gads)

Nielsen, M. E. (n.d.). *Notable People in Psychology of Religion*. Retrieved from <http://www.psywww.com/psyrelig/psyrelpr.htm>

7. Neformāli publicēti dokumenti internetā (nav norādīts ne autors, ne gads)

Gender and Society. (n.d.). Retrieved from <http://www.trinity.edu/~mkearl/gender.html>

8. Anotācija no pastarpinātas datubāzes (secondary database)

Garrity, K., & Degelman, D. (1990). Effect of Server Introduction on Restaurant Tipping. *Journal of Applied Social Psychology*, 20, 168-172. Abstract retrieved from PsycINFO database.

9. Raksts vai nodaļa grāmatā

Shea, J. D. (1992). Religion and Sexual Adjustment.// In: J. F. Schumaker (Ed.), *Religion and Mental Health* (pp. 70-84). New York, NY: Oxford University Press.

10. Diagnostikas un Statistikas rokasgrāmata

American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4th ed., text rev.). Washington, DC: Author.

11. Interneta avots

Gallacher, L. (2010). Project Work with Teenagers, *BBC Teaching English*, [online].

Available at: [http://www.humanb.org/html/teoria/texts/BBC British Council teaching English-Methodology-ProjectWorkwithTeenagers.htm](http://www.humanb.org/html/teoria/texts/BBC%20British%20Council%20teaching%20English-Methodology-ProjectWorkwithTeenagers.htm) [Accessed 6 September 2014].

Tekstā:

Tiešais citāts: (Gallacher 2010, [http://www.humanb.org/html/teoria/texts/BBC British Council teaching English-Methodology-ProjectWorkwithTeenagers.htm](http://www.humanb.org/html/teoria/texts/BBC%20British%20Council%20teaching%20English-Methodology-ProjectWorkwithTeenagers.htm))

pārfrāzēts: (Gallacher, 2010), kopsavilkums: Lina Galačere (Gallacher, 2010)

Bibliogrāfija

- 1) Latvijas Universitāte. (2021). *Noteikumi par akadēmisko godīgumu Latvijas universitātē*. Apstiprināts ar LU Senāta 26.04.2021.lēmums Nr. 2- 3/48. Rīga: Latvijas Universitāte.
- 2) Latvijas Universitāte. (2012). *Prasības noslēguma darbu (bakalaura, maģistra darbu, diplomdarbu un kvalifikācijas darbu) izstrādāšanai un aizstāvēšanai Latvijas Universitātē*. Apstiprinātas ar LU 03.02.2012. rīkojumu Nr.1/38. Rīga: Latvijas Universitāte.
- 3) LU PPMF. (2021). *Pētījuma ētikas apspriešanas vadlīnijas noslēguma darba izstrādei*. Apstiprinātas ar 19.03.2021. dekānes norādījumu Nr. 30-14/130. Rīga: LU PPMF

1. pielikums
Bakalaura darba pieteikuma veidlapa

Vienošanās

Students	Darba vadītājs
Vārds, uzvārds	Vārds, uzvārds
ID. No.	Akadēmiskais grāds
Bakalaura darba nosaukums latviešu un angļu valodā	

Vienošanās abiem jāparaksta elektroniski un jāiesūta Bakalaura darba izstrāde I kursa docētājam/ moduļa vadītājam

/paraksts/

/datums/

2. pielikums
Bakalaura darba titullapa

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU UN PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

DISKUSIJAS METODE VIDUSSKOLĒNU
ARGUMENTĒŠANAS PRASMJU ATTĪSTĪBAI
LATVIJAS UN PASAULES VĒSTURES STUNDĀS

BAKALAURA DARBS

Autore: **Anna Kalna**
Studenta apliecības Nr.: 00010

Darba vadītāja: profesore Dr. paed. **Inta Kalniņa**

RĪGA gads

3. pielikums

Satura rādītājs bakalaura darbam – pētījumam

SATURS

Ievads	5
1. Skolēnu uzstāšanās prasmju pilnveide	7
1.1. Uzstāšanās veidi	7
1.2. Uzstāšanās prasmes	13
1.3. Paņēmieni uzstāšanās prasmju pilnveidei	19
2. Konferences uzstāšanās stratēģija	25
2.1. Konferences uzstāšanās struktūra	25
2.2. Konferences uzstāšanās runas izveide	30
2.3. Uzstāšanās stresa mazināšanas paņēmieni	33
3. Konference skolēnu uzstāšanās prasmju pilnveidei Rīgas vidusskolas 10. klasē	36
3.1. Atsevišķa gadījuma pētījums un datu vākšanas metodes	36
3.2. Skolēnu uzstāšanās prasmju izvērtējums	42
3.3. Paņēmieni konferences uzstāšanās prasmju pilnveidei	50
3.4. Skolēnu konferences uzstāšanās prasmju izvērtējums	58
Nobeigums	62
Tēzes	64
Izmantotā literatūra un avoti	65
Pielikumi	67
1. pielikums. Anketa skolēniem (pievieno anketas veidlapu un vienu aizpildītu anketu)	
2. pielikums. Anketas dati (apkopotās atbildes vienā veidlapā)	
3. pielikums. Utt.	

4. pielikums

Satura rādītājs bakalaura darbam – skolotāja pieredzes darbam

SATURS

Ievads	5
1. Mācību procesa plānošana (problēmas risināšanai, piem., skolēnu uzstāšanās prasmju pilnveidei)	7
1.1. Teorētiskais un praktiskais pamatojums	7
1.2. Pierādījumi	9
1.2.1. Ilgtermiņa mācību plāns	9
1.2.2. Stundu plāni	14
1.3. Pašizvērtējums	19
2. Mācību procesa organizēšana (piedāvātais risinājums, piem., konference)	20
2.1. Teorētiskais un praktiskais pamatojums	20
2.2. Pierādījumi	23
2.2.1. Anketas dati	23
2.2.2. Izmantotās mācību metodes	28
2.2.3. Organizētās aktivitātes	35
2.3. Pašizvērtējums	39
3. Vērtēšana mācību procesā (kas mainījies, piem., kā mainījušās skolēnu uzstāšanās prasmes)	41
3.1. Teorētiskais un praktiskais pamatojums	41
3.2. Pierādījumi	44
3.2.1. Klases darba vērošana	44
3.2.2. Skolēnu atgriezeniskā saite	54
3.2.3. Skolēnu darbu analīze	59
3.3. Pašizvērtējums	65
4. Dalīšanās profesionālajā pieredzē	67
4.1. Teorētiskais un praktiskais pamatojums	67
4.2. Pierādījumi	69
4.2.1. Prezentācijas	70
4.2.1.2. Uzstāšanās 11 ISRC konferencē	70

4.2.1.3 Darbseminārs LATĒs konferencē	72
4.2.2. Mājaslapa	74
4.3. Pašizvērtējums	47
Secinājumi	75
Izmantotā literatūra un avoti	79
Pielikumi	82
1. pielikums. Konferences nolikums	
2. pielikums. Konferences uzstāšanās vērtējuma kritēriji	

5. pielikums Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „*Diskusijas metode vidusskolēnu argumentēšanas prasmju attīstībai Latvijas un pasaules vēstures stundās*” izstrādāts LU Izglītības zinātņu un psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ **Aigars Balts**

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: **Dr. paed. profesore Inga Ozola** _____ . ____ .202__.

(zinātniskais grāds, akadēmiskais nosaukums, vārds, uzvārds, paraksts, datums)

6. pielikums Tabulu un attēlu paraugi un iesaistīšana tekstā

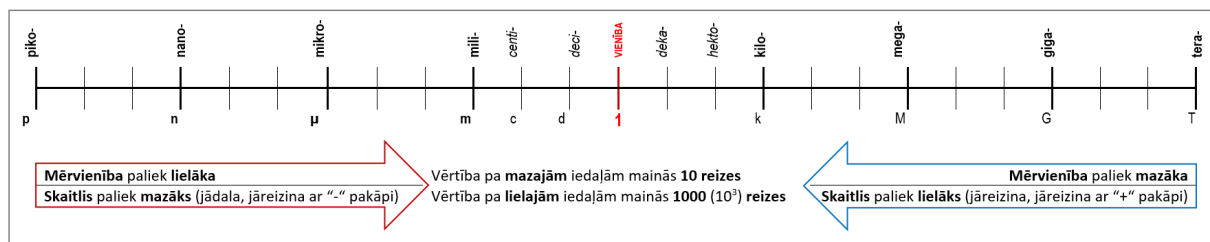
Tiešsaistes mācības bieži tiek salīdzinātas ar klātienē mācībām. Vienu no šādiem salīdzinājumiem sniedz profesors Erielmazs (*Eryilmaz, 2015*), kurš abas mācību formas apskatījis un salīdzinājis pēc vairākiem kritērijiem (sk. 1.1. tabulu).

1.1.tabula

Klātienē un tiešsaistes mācību salīdzinājums (adaptēts no *Eryilmaz, 2015*)

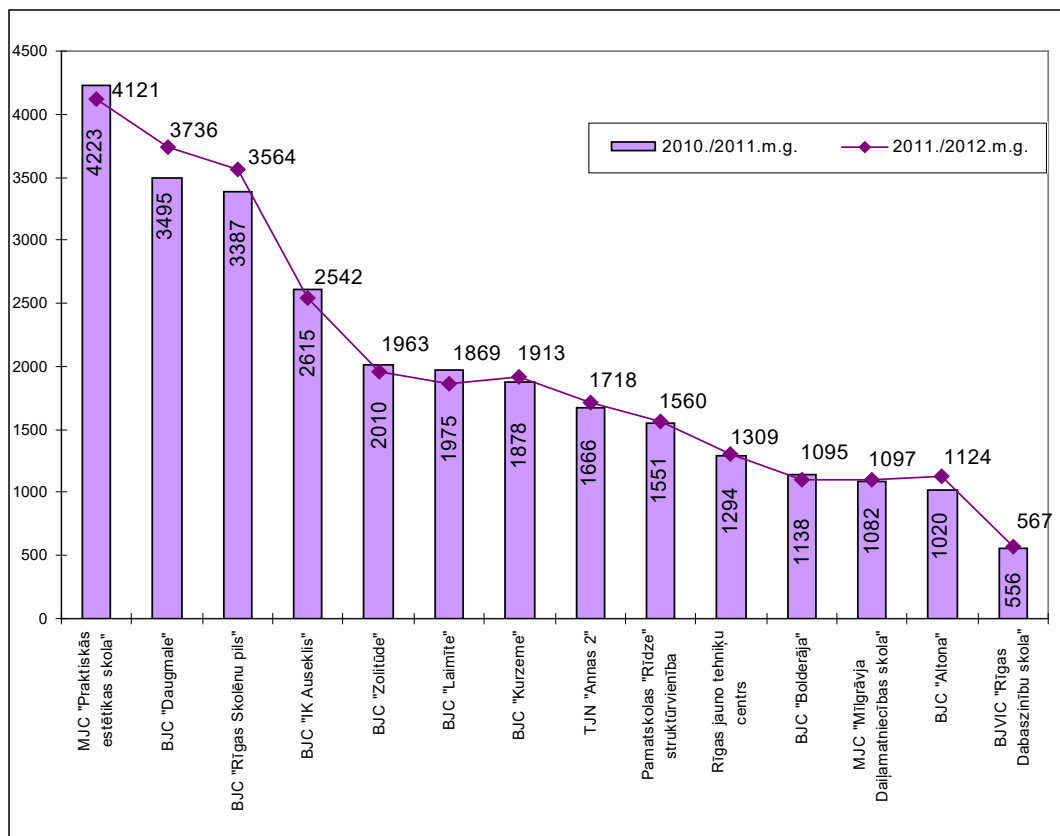
	Klātiene	Tiešsaiste
Mācību procesa fokuss	Grupa	Grupās indivīds
Satura fokuss	Uz docētāju centrēts	Uz studentu centrēts
Forma	Sinhronā	Asinhronā
Laiks	Grafiks	Nav noteikts
Vide	Auditorija	Nav noteikts
Elastība	Standartizēta	Pielāgojama
Saturs	Stabils	Dinamisks
Izglītojamo skaits	Ierobežots	Bez ierobežojumiem
Materiālu pieejamība	Drukātā formā	Tiešsaistē lejupielādējami
Mijdarbība	Spontāna	Strukturēta
Interaktivitātes iespējamība	Neierobežota	Ierobežota

Lai pilnveidotu skolēnu domāšanas prasmes, vienlaicīgi mācoties pārveidot dažādas mērvienības, tajā skaitā laukuma un tilpuma mērvienības, autore izveidojusi 2.12. attēlā redzamo mērvienību pārveidošanas lineālu.

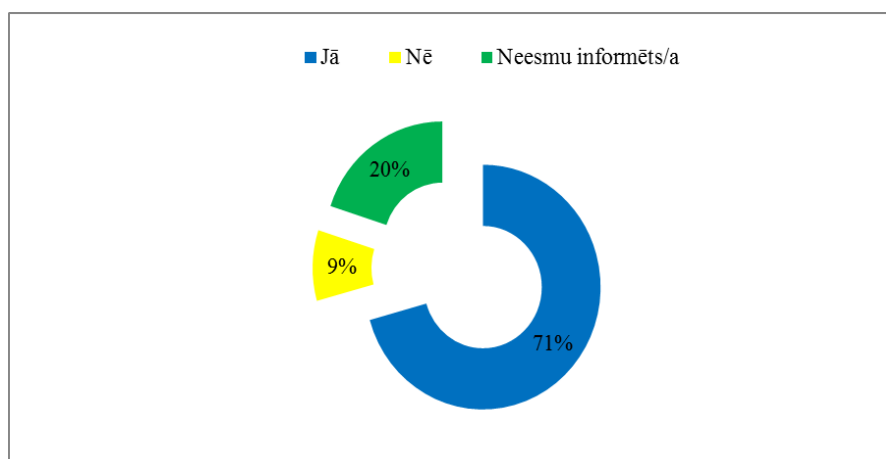

2.12. att. Metodiskais materiāls – mērvienību pārveidošanas lineāls

7. pielikums Attēlu paraugi

3.1. att. Audzēkņu skaits Rīgas interešu izglītības iestādēs

3.3. att. Respondentu atbildes uz jautājumu: "Vai Jums tiek piedāvātas tālākizglītības programmas interešu izglītības jomā, kurā darbojaties?"

8. pielikums
Recenzijas veidlapa

Latvijas Universitāte
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte
Skolotāju izglītības nodaļa

Bakalaura darba (BD) nosaukums:

Students:

Recenzents:

Vērtējuma kritēriji	Komentāri, jautājumi, ieteikumi
1. Anotācijas (viena lappuse, IMRAD: Ievads, metodes, rezultāts/i, diskusija) un tulkojuma precizitāte	
2. Ievads: Problēmas formulējums, tās aktualitāte, novitāte un nozīmība	
BD mērķis un darba uzdevumi	
BD pētījuma jautājums/ i: to formulējums un atbilstība darbam	
BD pētījuma veida un datu ieguves metožu izvēle un to pamatojums	
3. Literatūras apskats: loģisks izkārtojums, skaidra secība, atbilstība pētījumam, sasaiste starp nodaļām, korektas atsauces, diskusija, pausts autora viedoklis BD (20–25 lpp.) SPD (10–12 lpp.) Teorētiskais un praktiskais pamatojums – literatūras pārskats, analīze ar precīzām atsaucēm un reālās situācijas raksturojums	
4. Pētījums:	
BD (20–25 lpp.) Pētījuma struktūras, bāzes, soļu un datu ieguves metožu apraksts Datu atspoguļojums aprakstoši un vizuāli Datu analīze un interpretācija (ticamība, objektivitāte, pierādījumu pietiekamība)	
SPD (35–45 lpp.) SPD pierādījumi mācību procesa plānošanai, organizēšanai, izvērtēšanai un dalīšanās profesionālajā pieredzē, un to atbilstība vērtējamajiem rezultātiem SPD (4–8 lpp.) Pašizvērtējums (pievienoto pierādījumu pamatojums)	
5. BD Nobeigums (darba uzdevumu izpilde, atklāts pētāmo problēmu risinājums, minēti pētījuma ierobežojumi un iezīmēti turpmākie pētījuma virzieni) un tēzes (galvenie secinājumi) SPD Secinājumi (sava veiktā darba pašnovērtējums mācību procesa plānošanā, organizēšanā, izvērtēšanā un dalīšanās profesionālajā pieredzē)	
6. Valodas kompetence (teksta atbilstība akadēmiskās valodas stilam, ievērotas valodas un rakstības normas; emocionāli neitrāli valodas izteiksmes)	

Vērtējuma kritēriji	Komentāri, jautājumi, ieteikumi
līdzekļi, t.sk., leksika; profesionālās/nozares terminoloģijas precīzs lietojums)	
7. Darba struktūra: titullapa, anotācijas (latviešu valodā un svešvalodā), satura rādītājs, ievads, nodaļas (teorētisko avotu analīzes daļa 20 līdz 25 lpp. un pētījuma daļa 20 līdz 25 lpp.), nobeigums, tēzes, literatūras saraksts, dokumentārā lapa ar akadēmiskā godīguma apliecinājumu un pielikumi. Bakalaura darba apjoms no 50 – 65 lpp. Pielikumi kopējā apjomā neietilpst. SPD Kopējais lappušu skaits (60–80 lpp), iespējams pielikums.	
8. Literatūras saraksts (avotu piemērotība, daudzums, korekts pieraksts un atsauces tekstā)	
9. Pielikumi un to lietderība, atsauces uz tiem darbā	
10. Bakalaura darba vizuālais un tehniskais noformējums	

Papildu vērtēšanas kritēriji bakalaura darbam apakšprogrammā "Dizaina un tehnoloģiju skolotājs"

Vērtējuma kritēriji	Komentāri, jautājumi, ieteikumi
11. Izveidotie mācību uzskates līdzekļi un citi metodiskie materiāli	
12. Profesionālās pedagoģiskās darbības rezultātā tapušie skolēnu darbi/ dizaina produkti	

Recenzentes(-a) jautājumi bakalaura grāda pretendentei(-am)

Recenzentes(-a) atzinums:

Ieteikumi darba tālākai izmantošanai, ieviešanai:

Kopējais bakalaura darba vērtējums (atzīmēt atbilstošo):

ATBILST bakalaura darba prasībām – aizstāvēt darbu	NEATBILST bakalaura darba prasībām – atlikt aizstāvēšanu, darbu uzlabot.
--	--

Recenzenta vērtējums bakalaura darbam (10 ballu skalā) sūtāms Valsta pārbaudījumu komisijas sekretārei

Recenzente(-s):

Datums:

Recenzija jāiesniedz Valsta pārbaudījumu komisijas sekretārei vai LUISā ne vēlāk kā 24 stundas pirms bakalaura darba aizstāvēšanas.

9.pielikums
Bakalaura darba prezentācijas vērtēšanas kritēriji

	Vērtēšanas kritēriji	Nav attiecināms	Apmieriņoši	Gandrīz labi	Labi	Ļoti labi
1.	Prezentācijas struktūras loģiskums un saturs, vai tiek sniegta pietiekama informācija par pētījumu	0	0.5	1	1.5	2
2.	Prezentācijas vizuālā kvalitāte	0	0.5	1	1.5	2
3.	Prezentēšanas kultūra, prasmes, valoda	0	0.5	1	1.5	2
4.	Pētījuma praktiskā nozīmība un izmantošanas iespējas, novitāte, ieguldījums izglītības zinātnēs: darbs prezentēts vai aprobēts kādā vietēja vai starptautiska mēroga pasākumā	0	0.5	1	1.5	2
5.	Atbildes uz jautājumiem	0	0.5	1	1.5	2
	Kopējais vērtējums par prezentāciju 10 ballu sistēmā: (saskaita kopā apzīmētos punktus)					

Komentāri, piezīmes, jautājumi:

10.pielikums Pētījuma ētikas apspriešanas vadlīnijas

Pētījuma ētikas apspriešanas vadlīnijas noslēguma darba izstrādei
Jautājumu un risku apspriešanas un informēšanas rīks studentiem empīriskā pētījuma plānošanai
(apstiprināta ar 19.03.2021. LU PPMF dekānes norādījumu Nr. 30-14/130)

Šo vadlīniju mērķis ir palīdzēt studentiem strukturēti domāt par empīriskā pētījuma ētiskajiem jautājumiem un iespējamiem riskiem pirms empīriskā pētījuma sākuma. Tā ir arī rīks, ar kuru palīdzību students informē darba vadītāju un vienojas ar viņu par plānotajiem risinājumiem un izvērtētajiem riskiem. Šis process tiek rakstiski fiksēts šajā pētījuma ētikas veidlapā.

Pētījuma ētikas veidlapu izmanto, ja pētījumā tiek izmantotas tādas metodes kā anketēšana, intervēšana, fokusa grupas diskusija, vai novērošana neatkarīgi no tā, vai dati tiek iegūti klātienē vai elektroniski, un arī neatkarīgi no tā, vai dalībnieku demogrāfisko datu sadaļā tiek lūgti personas identifikācijas dati vai nē.

Pētījuma ētikas veidlapu izmanto arī, ja tiek analizēta ar cilvēku iesaisti iegūta informācija (piemēram, skolēnu atzīmes vai atbildes uz mācību uzdevumiem, izglītības iestādes personas lietas vai atmiņu institūciju informācija u.tml.). To izmanto arī, ja pētījumā tiek izmantota personas informācija, kas brīvi pieejama sociālajos tīklos vai citās interneta vietnēs.

Pētījuma ētikas veidlapa nav obligāti jāizmanto, ja pētījuma metode ir tikai publisko dokumentu analīze bez atsaucēm uz konkrētiem cilvēkiem vai jau gatavu datu kopu sekundārā analīze, kuros nav identificējami respondenti, kā arī, ja pētnieks pēta tikai sevi, savu praksi un refleksijas (piemēram, izmantojot personīgas dienasgrāmatas analīzi vai pašnovērojumus).

Vadlīnijām pievienots "Pētījuma ētikas veidlapas izmantošanas ceļvedis"(1. pielikums)

Vispārīgā informācija

Studējošā vārds, uzvārds:	
Studiju programma:	
Noslēguma darba tēma:	
Noslēguma darba vadītājs:	
Datums:	

Pētījuma ētikas jautājumi un iespējamie riski

(aizpilda students, apstiprina noslēguma darba vadītājs. Sk. 1. pielikumu "Vadlīniju izmantošanas ceļvedis". Neskaidrību gadījumā var sazināties ar PPMF Ētikas komisiju par pētījumiem ar cilvēku iesaisti: etika.ppmf@lu.lv)

Pētījuma veids

Pētījuma tips pēc cilvēku iesaistes veida	Saskaņots ar darba vadītāju (atzīmēt atbilstoši)
Vēstures pētījums: Pētījumā izmanto tikai atmiņu institūciju (arhīvs, muzejs, bibliotēka) krājumos esošos npublicētos personas datus par cilvēkiem, kas dzimuši pēc 1921. gada. Jautājumi, kas apspriežamie ar darba vadītāju: <ul style="list-style-type: none"> • Kā tiek plānots informāciju sniegt apkopotā veidā? • Kā personu datu informācija tiks anonimizēta? 	☐ <i>(neizpilda A un B sadaļu un pāriet pie parakstu sadaļas)</i>
Cits pētījuma tips ar cilvēku iesaisti	☐ <i>(aizpilda A un B sadaļu)</i>

A. Dalībnieku informēšanas un piekrišanas plāns (*Students saskaņo ar darba vadītāju dalībnieku (vai to likumisko pārstāvju dalībniekiem jaunākiem par 13 gadiem vai, ja tiks vākta sensitīva informācija, 18 gadiem) informēšanas un piekrišanas procedūru.*)

	Jautājumi, kas apspriežami ar darba vadītāju	Saskaņots ar darba vadītāju
A1	Kā pētījuma dalībnieki/likumiskie pārstāvji tiks rakstveidā informēti par pētījuma mērķi? (<i>Ja plānots neinformēt par pētījuma un tajā ietverto darbību patieso mērķi, pamatot neinformēšanas nepieciešamību un procedūru, pierakstot brīvā formā zem tabulas</i>)	☐
A2	Kā pētījuma dalībniekiem/likumiskajiem pārstāvjiem tiks rakstveidā izskaidrots, ka dalība pētījumā ir brīvprātīga un viņiem ir tiesības atteikties no dalības vai jebkurā brīdī izstāties no pētījuma?	☐
A3	Kā pētījuma dalībnieki/likumiskie pārstāvji tiks rakstveidā informēti, ka viņu atbildes ir konfidenciālas un iegūtie dati tiks analizēti apkopotā veidā?	☐
A4	Kā pētījuma dalībnieki/likumiskie pārstāvji tiks rakstveidā informēti, kā tiks izmantoti pētījuma rezultāti un kā ar tiem būs iespējams iepazīties?	☐
A5	Kā pētījuma dalībnieki/likumiskie pārstāvji apstiprinās un rakstveidā fiksēs savu informēto piekrišanu dalībai pētījumā?	☐

Komentāri par informēšanas un piekrišanas plāniem (pēc vajadzības):

B. Risku analīze un to novēršanas plāni (*Students apspriež ar darba vadītāju minētos riskus. Ja riski tiek identificēti, riska novēršanas plāns tiek fiksēts, pierakstot informāciju zem tabulas brīvā formā*)

	Iespējamie riski	Vai risks pastāv? (lieko nosvītrot)	Izvērtēšana un novēršanas plāns saskaņots ar darba vadītāju
B1	Vai pētījums rada risku dalībnieku fiziskajai, psiholoģiskajai, sociālajai vai ekonomiskajai labklājībai?	Jā / Nē	☐
B2	Vai tiks ievākti personas identificējošie dati vai sensitīva informācija? (<i>šajā gadījumā pierakstīt brīvā formā zem tabulas, kā tiks nodrošināta dalībnieku anonimitāte, kā un cik ilgi iegūti dati tiks saglabāti līdz to dzēšanai</i>)	Jā / Nē	☐
B3	Vai pētījumā piedalīsies dalībnieki, kuri ir jaunāki par 13 gadiem vai, ja tiks vākta sensitīva informācija, 18 gadiem? (<i>šajā gadījumā norādīt brīvā formā zem tabulas, kā tiks iegūta dalībnieka likumiskā pārstāvja informēta piekrišana dalībai pētījumā</i>)	Jā / Nē	☐
B4	Vai pētījumā piedalīsies īpašiem riskiem pakļautas personas (piem., mazi bērni, cilvēki ar smagām slimībām, psihiskiem traucējumiem u.tml.) vai personas, kuru dalību pētījumā var ierobežot normatīvie akti (militārpersonas, ieslodzītie u.tml.)?	Jā / Nē	☐
B5	Vai pētījumā tiks izmantotas datu ievākšanas un diagnostikas metodes, kuru lietošanu ierobežo autortiesības, vai arī kuru izmantošanai nepieciešama īpaša kvalifikācija vai kvalificēta speciālista tieša pārraudzība? (<i>Atļauju to izmantot pievieno darba pielikumā</i>)	Jā / Nē	☐

Identificēto risku novēršanas plāns:

Parakstu sadaļa

(Aizpilda studējošais)

Apstiprinu, ka *(atzīmēt atbilstoši)*:

- izstrādājot noslēguma darbu, ievērošu iepriekš minētos pētniecības ētikas principus;
- pirms pētījuma datu vākšanas uzsākšanas ar noslēguma darba vadītāju saskaņošu datu ievākšanas procedūru, ieskaitot aptaujas anketu, intervijas plānu, novērošanas protokolu vai citu instrumentu galīgās versijas, kā arī dalībnieku/likumisko pārstāvju informēšanas un piekrišanas konkrēto procedūru, un neuzsāksu datu vākšanu pirms darba vadītāja apstiprinājuma saņemšanas.

Studējošā paraksts:

Datums: _____

Paraksta atšifrējums: _____

(Aizpilda noslēguma darba vadītājs)

Apstiprinu, ka *(atzīmēt atbilstoši)*:

- esmu informēts par studenta plāniem minēto ētikas principu ievērošanai noslēguma darba pētījuma projekta izstrādē un piekrītu tiem;
- esmu informējis studentu par nepieciešamību saskaņot ar mani pētījuma datu ievākšanas procedūru, ieskaitot aptaujas anketas, intervijas plānus, novērošanas protokolus un citus instrumentus, kā arī dalībnieku/likumisko pārstāvju informēšanas un piekrišanas konkrēto procedūru, pirms datu ievākšanas sākuma;
- šī pētījuma veikšanai nav nepieciešams ētikas komisijas atzinums.

Noslēguma darba vadītāja paraksts:

Datums: _____

Paraksta atšifrējums: _____

Parakstīto pētījuma ētikas veidlapu saglabā studenta personas lietā .

*1. pielikums
Pētījuma ētikas veidlapas aizpildīšanas ceļvedis*

Visi veidlapā iekļautie jautājumi ir jāizvērtē un jāapspriež ar darba vadītāju, izņemot vēstures pētījumos, uz kuriem attiecas tikai jautājumi, kas norādīti attiecīgajā vietā vadlīniju sākumā.

Par sadaļu "A. Dalībnieku informēšanas un piekrišanas plāns"

Informējot par pētījumu, norāda pētījuma autoru un institūciju – LU

A1 - Informējot par pētījuma mērķi, var norādīt gan konkrēto, specifisko mērķi (piemēram, *pētījuma mērķis ir noskaidrot saistību starp dažādiem lojalitātes pret organizāciju aspektiem un apmierinātību ar darbu*), gan vispārīgi formulētu mērķi, ja specifiskā mērķa formulējums var būt pārāk sarežģīts un mulsināt pētījuma dalībniekus (piemēram, *pētījuma mērķis ir noskaidrot dažādu attieksmju pret darbu savstarpējo saistību*). Izvēli, kā tieši (cik konkrēti vai vispārīgi) formulēt pētījuma mērķi, pieņem studējošais sadarbojoties ar darba vadītāju, un šis lēmums nav jāaskaņo ar ētikas komisiju. Tomēr atsevišķos gadījumos pētījuma autoram var nākties slēpt pētījuma patieso mērķi, jo patiesā mērķa atklāšana pētījuma dalībniekiem var sistemātiski ietekmēt dalībnieku atbildes vai rīcību, un padarīt pētījuma rezultātus neizmantojamus. Piemēram, ja tiek pētīts, kā cilvēki izmanto iespēju šmaukties noteikta uzdevuma izpildē, šī mērķa atklāšana pētījuma dalībniekiem var radīt situāciju, ka dalībnieki šmaucas ievērojami retāk nekā to darītu, ja nezinātu pētījuma patieso mērķi. Šāda veida situācijās, izņēmuma kārtā, ir pieļaujami neinformēt pētījuma dalībniekus par patieso pētījuma mērķi un informēt viņus par fiktīvu pētījuma mērķi (piemēram, *pētījuma mērķis ir mērīt dalībnieku sniegumu dažādas grūtības pakāpes uzdevumu izpildē*). Ja dalībnieki netiek informēti par pētījuma patieso mērķi un tiek informēti par fiktīvu mērķi, (1) šāds lēmums ir obligāti jāaskaņo ar ētikas komisiju, pamatojot tā nepieciešamību un (2) ir obligāti jānodrošina, ka pētījuma dalībnieki tiek informēti par pētījuma patieso mērķi pēc datu ievākšanas (dalībnieku debrīfinga procedūras ietvaros, kura arī ir jāaskaņo ar ētikas komisiju).

A1–A4 – Dalībnieka likumiskais pārstāvis (vecāks, aizbildnis u.c.) jāiesaista informēšanā un piekrišanas procesā, ja dalībnieks ir jaunāks par 13 gadiem vai, ja tiks vākta sensitīva informācija, – par 18 gadiem.

Par sensitīvo informāciju tiek uzskatīta informācija, kas atklāj rases vai etnisko piederību, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību vai dalību arod biedrībās, un ģenētisko datu, biometrisko datu, lai veiktu fiziskas personas unikālu identifikāciju, veselības datu vai datu par fiziskas personas dzimumdzīvi vai seksuālo orientāciju (No Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti (turpmāk – Datu aizsardzības regula) 9. panta - Īpašu kategoriju personas datu apstrāde (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>)).

Ja pētījums tiek veikts izglītības iestādē, tad students saskaņo datu vākšanu ar izglītības iestādes vadītāju un turpmāk ievēro iestādē noteikto kārtību. Studenta saziņa ar skolēnu vecākiem parasti notiek tikai ar skolas/klases audzināja starpniecību. Students ierosina adekvāti informēt vecākus un iegūt atļaujas pētījuma veikšanai, bet lēmumu par to, kā informēt vecākus, un vai tiks prasīta vispārīgā vai personalizēta piekrišana bērna dalībai pētījumā, pieņem skola. Piemēram, skola varētu izlemt, ka tiks prasīta vecāku atļauja arī tad, ja pētījumā piedalās nepilngadīgi skolēni, kas ir vecāki par 13 gadiem. Principā, ja pētījumā netiek izmantoti personu identificējamie dati, tad vecāku informēšana un atļaujas saņemšana varētu būt vienkārša: piemēram, caur skolas saziņas vietni vecāki tiek informēti par pētījumu un viņiem tiek dota iespēja līdz konkrētam datumam atteikties bērna dalību tajā. Ja pētījumā tiek izmantota sensitīva informācija, students un skola vienojas, kā iegūt vecāku personificētu piekrišanu un kā to saglabāt (sk. arī komentāru uz sadaļu B3).

Informēšana var notikt, ierakstot informāciju anketas ievadā, vai izmantojot atsevišķu informēšanas un piekrišanas lapu.

A5 – Piekrišanas fiksēšana var notikt, piemēram, ar parakstu, izmantojot atsevišķu informēšanas un piekrišanas lapu, vai pievienojot šo informāciju elektroniskajās aptaujās kā pirmo izvēles jautājumu.

Informēšanas un piekrišanas paraugi pieejami šajā saitē:

<https://www.ppmf.lu.lv/petnieciba/petnieciba/petijumu-etikas-komisija/>)

Par sadaļu "B. Risku analīzes jautājumi":

B2-B3 – Datu aizsardzības jautājumi

B2 – Ja pētījuma gaitā tiks ievākti personas identificējošie dati vai/un netiks nodrošināta pētījuma dalībnieku anonimitāte, zem tabulas uzraksta brīvā formā, kā tiks nodrošināta datu uzglabāšana un konfidencialitāte, kā arī cik ilgi tie tiks saglabāti līdz to dzēšanai.

Ja tiks ievākta sensitīva informācija, zem tabulas uzraksta brīvā formā šīs informācijas apstrādes pamatojumu, atsaucoties uz Datu aizsardzības regulas 9. panta "Īpašu kategoriju personas datu apstrāde" 2. daļā minētajiem attiecīgajiem pamatojumiem.

B3 – Pētījuma dalībniekiem, kuri ir jaunāki par 13 gadiem vai, ja tiks vākta sensitīva informācija, – par 18 gadiem:

Ja **netiek** vākti ne personu identificējošie dati, ne sensitīvi dati, tad likumisko pārstāvju piekrišanas saņemšana var būt ļoti vienkārša, piemēram: caur skolas saziņas vietni tiek izsūtīta vecākiem ziņa, ka tāda aptauja/novērojums/fokusgrupu diskusija tiks veikta, ka dati tiks ievākti anonīmi, ka viedoklis tiks izmantots apkopotā veidā. Un ka, ja vecāki nepiekrīt, ka bērns piedalās šādā aptaujā, tad lai par to paziņo norādītajai kontaktpersonai līdz noteiktam laikam.

Ja tomēr tie ir personu identificējami dati vai tie ir sensitīvi dati, vai tie ir bērni ar speciālām vajadzībām, tad ir vajadzīga konkrēta vecāka/likumiskā pārstāvja parakstīta piekrišana. Tā var būt elektroniskā veidā sniegta piekrišana, ja tā ir saņemta no identificējama avota.

B4 – Darbā ar potenciālā riska grupām jāapsver, vai students ir kompetents strādāt ar pētāmo grupu, un vai viņam vajadzēs attiecīgā speciālista palīdzību. Normatīvos aktos noteikto ierobežojumu gadījumā (piemēram, veicot pētījumu ieslodzījuma vietā), jāizvērtē, vai laicīgi tiks saņemtas nepieciešamās atļaujas no kompetentajām amatpersonām.

Par parakstu sadaļu

Students ar parakstu apliecina, ka apņemas ievērot pētījuma ētikas plānu un saskaņot instrumentus un procedūras ar noslēguma darba vadītāju. Vadītājs ar parakstu apliecina, ka ir informēts par plānu un piekrīt tam, un ka vienojās ar studentu par tālāko sadarbību.

Ja darba vadītājs uzskata, ka ētikas komisijas atzinums ir nepieciešams, tad:

Bakalaura studiju programmas studenti sūta iesniegumu PPMF ētikas komisijai, saskaņojot pētījuma protokola saturu ar darba vadītāju (Sk. iesnieguma un protokola paraugu studentiem šeit:

<https://www.ppmf.lu.lv/petnieciba/petnieciba/petijumu-etikas-komisija/>

Kādos gadījumos studentiem ir nepieciešams PPMF ētikas komisijas par pētījumiem ar cilvēku iesaisti atzinums? Atzinumu vajadzību izvērtē darba vadītājs. Orientējoši, atzinums var būt vajadzīgs šādos gadījumos:

- Iestāde, kurā tiks veikts empīriskais pētījums, prasa oficiālu pētījuma ētikas atzinumu.
- Pētījumu paredzēts publicēt zinātniskā izdevumā, kurā atzinums ir vajadzīgs.
- A sadaļā darba vadītājs nav saskaņojis kādu no jautājumiem, jo pastāv neskaidrība par studenta piedāvāto procedūru atbilstību ētikas principiem
- B sadaļā tika identificēts risks, bet darba vadītājs nav saskaņojis riska novēršanas plānu, jo pastāv neskaidrība par studenta piedāvāto procedūru atbilstību ētikas principiem.
- u.c.

Parakstīto pētījuma ētikas veidlapu (un atzinumu, ja vajadzīgs) saglabā studenta personas lietā.

Katra studiju programmā varētu precizēt konkrēto brīdi vai termiņu, kad aizpildītā veidlapa tiek iesniegta (kopā ar atzinumu, ja vajadzīgs), vienmēr pirms empīriskā pētījuma sākšanas.

Students apliecina pētījuma ētikas plāna ievērošanu noslēguma darba dokumentārajā lapā. Ja pētījuma ētikas atzinums tika iegūts, norāda arī atzinuma numuru turpat.

Studenta iespējamās pētniecības ētikas pārkāpumus pēc fakultātes vadības lūguma izvērtē ētikas komisija un lieta iet tālāk izskatīšanai pie studiju programmas direktora attiecīga lēmuma pieņemšanai.

Neskaidrību gadījumā šīs ētikas veidlapas aizpildīšanas procesā sazināties ar PPMF ētikas komisijas par pētījumiem ar cilvēku iesaisti: etika.ppmf@lu.lv